

Посольство
Великої Британії
в Україні

STOP
sexТИНГ

Діти з інвалідністю в онлайн просторі: пам'ятка для педагогічних працівників

Інформаційну брошуру створено в допомогу фахівцям, які працюють з дітьми з інвалідністю, в рамках проєкту «Захист дітей в цифровому середовищі: реагування на місцевому та національному рівнях». Брошура надає практичні поради з формування навичок безпечної онлайн-поведінки у дітей, а також шляхи реагування та фахової допомоги, якщо виявлено онлайн-насильство над дітьми.

Роль педагогічних працівників у формуванні безпечного онлайн простору для дітей з особливими потребами.

Засоби комунікації стали неодмінною складовою частиною життя як дорослих, так і дітей у всіх сферах діяльності. Використання онлайн-простору, комп'ютерів та різних гаджетів розкрили можливості для комунікації, освіти, праці, відпочинку й творчої самореалізації особистості.

За даними Міжнародного союзу електрозв'язку (МСЕ), у 2019 році 4,1 млрд людей були користувачами інтернету. Кожен третій із них – дитина і ця цифра зростає кожного дня.

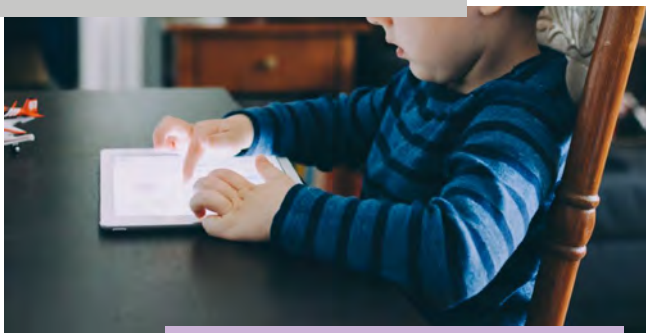
Згідно з дослідженнями діти з інвалідністю використовують цифрове середовище як і діти без інвалідності, але майже ніколи не повідомляють про труднощі з якими стикаються в цифровому просторі.

Вони використовують інтернет для спілкування в соціальних мережах, навчання та розвитку, люблять слухати музику та дивитися фільми, грати в онлайн ігри, дізнаватися інформацію стосовно різноманітних сфер життя. Онлайн простір збагачує життя дітей, надає їм можливість реалізовувати право на освіту та розвивати соціальні навички, практикувати взаємодію з іншими та відчувати себе в безпеці. Але варто зауважити, що через особливості психофізичного розвитку діти з інвалідністю більш схильні до вразливості та можуть наражатися на онлайн ризики.

Допомагаючи дітям з інвалідністю використовувати цифрове середовище безпечно і на користь, фахівці можуть допомогти дитині:

- реалізувати право на освіту;
- реалізувати право на повагу та гідне ставлення;
- захистити від будь-якого насильства: фізичного, сексуального або психологічного, навіть якщо воно відбувається онлайн;
- реалізувати право на соціальний захист в разі виявлення загрози життю та здоров'ю;
- повідомити відповідні структури захисту дітей;
- організувати практичну допомогу в разі необхідності.

Варто пам'ятати, що в основі будь-якої допомоги дітям знаходиться небайдужість та людяність. Саме ці якості можуть без перебільшення врятувати життя та здоров'я дітей.

Обізнаність фахівців щодо основних ризиків небезпеки та їх наслідків в онлайн просторі

Обізнаність у сфері цифрової небезпеки повинна стати справжньою силою для фахівців, допомогти їм зайняти активну позицію, стати причетними до життя дітей та діяти на упередження. Це можливо зробити через інформування дітей про можливі загрози і відповідальність за дії в онлайн просторі.

Визначення основних ризиків:

Кібербулінг - систематичне цькування, приниження та вчинення психологічного тиску за допомогою засобів цифрових комунікацій. Це неодноразова поведінка, спрямована на залякування, провокування гніву тих, проти кого він спрямований. На жаль кібербулінг можуть звершувати не тільки незнайомці, але й ті, кого дитина добре знає. Діти з інвалідністю на 12% частіше стають жертвами кібербулінгу.

Секстинг - це обмін власними фото-, відео- та текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж.

Сексторшен - це налагодження довірливих стосунків з дитиною в інтернеті з метою отримання приватних матеріалів фото та відео інтимного характеру з подальшим шантажуванням та вимаганням додаткових матеріалів чи грошей.

Онлайн грумінг - налагодження довірливих стосунків дорослим або групою дорослих з дитиною в інтернет мережі з метою скоєння сексуального насильства онлайн або в реальному житті. Грумери приділяють багато часу, щоб побудувати довірливі стосунки з дитиною, дуже часто роблять це під чужим обліковим записом, наприклад, реєструються під виглядом підлітків. Зазвичай грумери підтримують з дитиною спілкування на основі того, що подобається дитині: відповідають на її потреби - дарують подарунки, говорять компліменти, проводять час в онлайн-іграх, можуть надсилати кошти. Діти навіть можуть не здогадуватись з ким спілкуються по справжньому, або дитина знає що спілкується з дорослим і через це відчуває себе особливою, адже на неї звернули увагу. Після встановлення контакту грумер просить дитину надіслати інтимні фото або відео, наступний крок - наполегливо домагається зустрічі з дитиною. Якщо дитина відмовляється, починає її залякувати або шантажувати тим, що оприлюднить фото та відео які має.

Насильство може відбутись як онлайн: через спонукання дитини до сексуальної активності з використанням веб камери або надсилання

оголених частин тіла через фото або відео, так і в реальному житті злочинець може влаштувати зустріч з дитиною з метою скоєння сексуального насильства та виготовлення фото- та відеоматеріалу.

Шкідливий контент - матеріали (зображення, відео, аудіо, тексти), що містять: насильство і прояви жорстокості, навчають дій, які можуть призвести до нанесення травм і каліцтв собі та іншим, дії що спонукають до самогубства, порнографію, пропаганду наркотичних засобів або інших речовин, сцени смерті, азартні ігри. Це те, що може побачити дитина без власного бажання і волі.

Шахрайство в мережі - злочинці обирають різні шляхи, щоб отримати приватну інформацію від дітей та використати її у своїх цілях, отримати матеріальну вигоду, при цьому використовують неправдиву інформацію.

Довгострокові наслідки

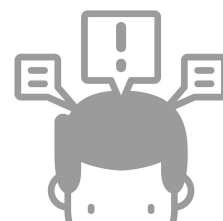
В житті дітей через те, що вони потрапляють в ситуації онлайн небезпеки формується негативний дитячий досвід, який впливає на психоемоційний та фізичний стан, соціальну сферу.

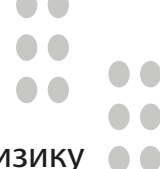
Діти сам на сам стикаються з загрозою життя та здоров'я, переживають психологічне, фізичне та сексуальне насильство. Через травматичний досвід в онлайн середовищі, з великою ймовірністю, може розвинути посттравматичний стресовий розлад: з'являється ряд симптомів, які руйнують звичайний перебіг життя дитини і родини в цілому. На емоційному рівні виникає почуття вини та сорому, недовіра до оточення, внутрішня напруга, зростає самоізоляція. Для того, щоб впоратись з травматичним стресом діти завдають шкоди собі або намагаються покінчити життя самогубством, через те що не бачать шляхів до розв'язання проблем. Відсутність життєвого досвіду і ресурсів, низька стійкість до подолання труднощів може призвести до трагічних довгострокових наслідків.

Додаткові ризики вразливості та небезпеки **через особливості психофізичного розвитку**

Згідно з дослідженнями щодо досвіду використання цифрового середовища дітьми з інвалідністю, самі діти вважають, що їх онлайн діяльність майже не відрізняється від життя їх однолітків, але насправді є низка чітких і важливих відмінностей.

Фахівцям треба розуміти, що діти з інвалідністю частіше постають перед труднощами в реальному житті: маргіналізацією, стигматизацією та бар'єрами (економічними, фізичними та соціальними), а також проблемами

психологічного характеру, що майже завжди призводить до підвищеного ризику в онлайн просторі.

Це підтверджують отриманні дані, що діти з інвалідністю схильні частіше потрапляти у ситуації кібербулінгу, онлайн-грумінгу, шахрайства й сексуальної експлуатації.

Звісно це залежить від варіативності характеру та виду порушень, але часто діти з інвалідністю мають:

- особливості процесу мислення: будь-яка діяльність відбувається без аналізу наслідків поведінки, попереднього обміркування й усвідомлення кінцевого результату;
- недостатньо розвинене критичне мислення, через що не до кінця розрізняють належну і неприпустиму поведінку зі сторони інших;
- мислення конкретне та обмежене досвідом, низька здатність узагальнювати та абстрагувати. Тому абстрактні слова дитина не розуміє, дратується;
- проблеми на рівні мовлення та комунікації через що мають труднощі, щоб розповісти про те, що з ними відбувається;
- особливості сенсорного розвитку та сприйняття інформації, через що не завжди можуть розпізнати і відокремити правдиву інформацію від неправдивої;
- недостатньо розвинену емоційну сферу, їм важко зчитувати сигнали від інших людей, розуміти чужі емоції;
- зниження когнітивних функцій, через що можуть частіше помилятися;
- схильність уникати будь-якої взаємодії з інтернетом через невпевненість в собі та страхи бути відкинутими.

Завдяки усвідомленню зі сторони фахівців ризикам реальної загрози у віртуальному світі, вони мають можливості стати більш уважними та приділяти належний час питанням захисту та формуванню безпечного середовища для дітей з інвалідністю.

Індикатори, які допоможуть зрозуміти, що дитина опинилась в небезпеці

Існують ознаки того, що дитина опинилась в небезпеці. Особливо це актуально для дітей з інвалідністю, адже часто їм важко висловлювати думки і почуття на вербальному рівні. Коли дитина не має можливості розповісти про те, що з нею відбувається, вона «кличе» про допомогу через поведінку та емоції - це її мова спілкування, і важливо почути це звернення та надати допомогу.

Завжди варто оцінювати ситуацію цілісно: пам'ятати про особливості психофізичного розвитку конкретної дитини, звертати увагу на раптові негативні зміни які відбуваються і не є нормою саме для цієї дитини:

на психологічному рівні:

- підвищена тривожність або знервованість;
- перепади настрою: від збудження до апатії;
- прояви невмотивованої агресії;
- страхи та істерики;
- почуття вини та сорому;
- прояви психосоматики - постійні прояви болю в різних частинах тіла;

на психічному рівні:

- відбувається регрес на кожному рівні розвитку, дитина перестає робити те, що вмiла робити до цього;
- впадає в стан ступору, зависає;
- когнітивні процеси знижуються. Дитина стає більш розсіяною та неухважною;

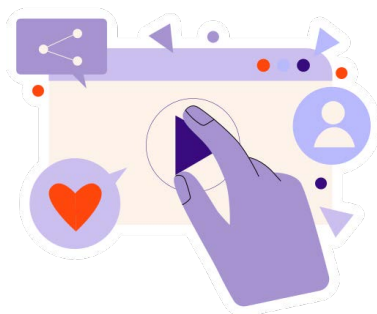
на фізичному рівні:

- дитина виглядає постійно втомленою;
- втрата ваги або навпаки швидкий набір ваги;
- сухість очей, подразнення;
- прояви самоушкодження (порізи, подряпини, синці, відрізане волосся)
- уникнення будь-якої взаємодії з онлайн середовищем, або навпаки дитину важко обмежити у використанні пристроїв та інтернет мережі;
- можливий енурез або енкопрез;
- дитина неохайно виглядає, перестає доглядати за собою;

на соціальному рівні:

- зниження спілкування з однолітками та вчителями; віддаляється навіть від тих, з ким товаришувала;
- пропускає уроки, улюблені гуртки тощо;
- не практикує здобуті навички життєдіяльності.

Якщо фахівець помітив ознаки в житті дитини, які можуть вказувати на травматичний досвід і потребу в допомозі, необхідно якомога швидше поспілкуватися з дитиною та зрозуміти чи дійсно дитина потрапила в небезпеку.

Рекомендації як надати допомогу дитині, яка опинилась в небезпеці

Педагогічні працівники є значущими фігурами в житті дітей, після батьків, адже більшу частину життя діти проводять в школі офлайн або онлайн. Саме фахівці є прикладом наслідування, авторитетом в тому, що потрібно робити, й зрозуміло, що в більшості діти довіряють тим, хто їх навчає і знаходиться поруч. Наявність довірливих взаємовідносин - це критична умова для того, щоб дитина могла поділитися тим, що її хвилює. Фахівцям важливо усвідомлювати цінність довіри зі сторони дітей і зробити все можливе для надання підтримки та допомоги.

Втім варто зауважити, що для надання вчасної і якісної допомоги дітям, педагогам необхідно залучати як батьків, так і інших спеціалістів, а також використовувати наявні ресурси.

Пам'ятайте, заклади освіти є відповідальними за виявлення випадків насильства над дітьми. Тому за виявлення індикаторів, які можуть свідчити про те, що дитина зазнала онлайн-насильства, здійсніть наступні кроки:

- Поговоріть з дитиною про те що з нею відбувається або відбулось. Створити безпечну атмосферу на фізичному та емоційному рівні, підтримувати дружню комунікацію. Тільки за таких умов дитина може заспокоїтись та поділитись власною історією.
- Зберігайте конфіденційність: не розповсюджувати інформацію яку отримали від дитини, якщо на це немає вагомих причин. Довіру важко завоювати, але дуже легко втратити.;

- Повідомте батьків щодо виявлених ризиків загрози життю та здоров'ю дитини. Залучити їх до співпраці в найкращих інтересах дитини. Якщо можливо, запитайте дитину, кому з її рідних краще розповісти про те, що сталося.
- Уникайте інтерпретацій на власний розсуд. Іноді потрібна компетентна думка інших фахівців, які допоможуть проаналізувати ситуацію.
- Якщо виявлено ознаки насильства, повідомте адміністрацію школи для забезпечення прав та інтересів дитини, в тому числі залучаючи правоохоронні органи та соціальні служби.
- Надайте покрокову інструкцію для батьків і дитини, що робити далі, це допоможе не розгубитись і діяти правильно.
- Залучіть шкільного психолога до підтримки дитини та батьків.

Більш детальні кроки реагування відповідно до ситуації за посиланням: <https://stop-sexting.in.ua/guide-for-teachers/>.

Роль педагогічних працівників в створенні безпечного онлайн-простору для дітей з інвалідністю.

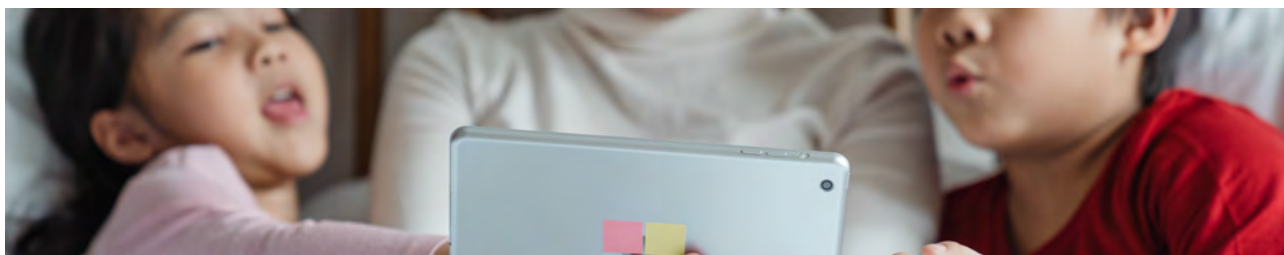
Саме фахівці відіграють ключову роль у виявленні та реагуванні на випадки насильства щодо дітей як в фізичному просторі, так і в онлайн середовищі. Для того, щоб запобігти виникненню онлайн ризиків та мінімізувати їх, необхідно допомогти дітям у формуванні здорових навичок взаємодії з інтернет-простором.

Практичні поради для освітян в створенні безпечного онлайн простору:

- Станьте прикладом у використанні онлайн простору та пристроїв. Розвивайте власну обізнаність у сфері цифрових технологій. Дотримуйтесь встановлених правил в освітньому середовищі. Наприклад, не використовуйте мобільні пристрої під час уроку. Діти вірять вчинкам більше, ніж словам.
- Відкрито розповідайте про ризики небезпеки в онлайн просторі, важливо підкріпляти поняття безпеки і небезпеки візуальними прикладами. Для цього можете використати вже підготовлені матеріали уроків за посиланням <https://stop-sexting.in.ua/category/materials/>.
- Допомагайте дітям зрозуміти наслідки цифрового сліду: те, що вони публікують в інтернеті, не є приватним, навіть якщо вони вважають, що це можуть бачити лише друзі.
- Допомагайте дітям налаштовувати конфіденційність та безпеку в облікових записах. Важливо давати практичні завдання на реальних сайтах, де діти можуть не тільки чути інформацію, але й практикувати. Пам'ятаємо, що діти краще навчаються через моторну пам'ять(дії), а не лише слова. Завдяки багаторазовим повторенням, в мозку утворюються нові нейронні зв'язки.

- Навчайте дітей завжди запитувати дозвіл у дорослих, перед тим як ділитися будь-якою інформацією в інтернет-мережі. Важливо обговорити з дитиною заздалегідь кому з дорослих вона довіряє.
- Проявляйте повагу до дитини незалежно від того, що сталося. Висловлювання на адресу дитини, тон голосу, поза тіла, зоровий контакт повинні бути дружніми. Неприпустимо кричати, ображати словами, погрожувати наслідками, торкатися фізично до дитини.
- Встановіть чіткі правила щодо використання інтернету та пристроїв в освітньому середовищі. Правила стосуються місця та часу використання, здорової поведінки в онлайн мережі. Візуалізуйте встановлені правила та розмістіть їх на видному місці, як нагадування, це допоможе дітям регулювати свою поведінку.

Правила використання інтернет-мережі в школі та на дистанційному навчанні

- Домовтесь з дітьми про зони в освітньому закладі, де можна використовувати інтернет.
- Якщо дитина працює в класі, монітори повинні бути повернені таким чином, щоб можливо було прослідкувати чим займається дитина.
- Встановіть антивірусні програми на комп'ютери, за якими будуть працювати діти, це захистить онлайн простір від шкідливого контенту.
- Навчіть дітей звертатись до дорослого, якщо на екрані будуть виникати будь-які вікна чи повідомлення.
- Навчіть дитину що ні з ким в інтернеті не можна ділитись наступною інформацією: адресою проживання та навчання, власним номером телефона, номером банківської картки, інформацією о котрій годині вона повертається додому зі школи, про відсутність батьків вдома, про логін та паролі від облікових записів.

Якщо навчання відбувається в онлайн режимі за допомогою програми ZOOM, важливо забезпечити такі кроки:

- попросіть дітей вмикати камери під час уроку та заходити під своїм ім'ям;
- на кожне заняття створювати нове посилання з кодом доступу та просити дітей не передавати цей доступ іншим;
- вимкнути доступ дітям до використання екрану (щоб поширювати власний екран на загал);
- вимкнути спільний доступ до чату та можливості надіслати документи у нього.

Прості кроки, які можуть зробити викладачі в створенні безпечного середовища допоможуть дітям відчути себе більш впевненими в набутті необхідного досвіду щодо взаємодії з цифровим середовищем й убезпечать від багатьох помилок, адже в критичній ситуації діти зможуть відтворити те, чого вони навчилися на практиці. Крім того, як показує практика, у багатьох випадках, достатньо відвертої розмови з довіреною особою, наприклад з вчителем, щоб допомогти дітям ретельніше подумати про здорову діяльність в інтернеті.

Усвідомлення майбутнього за цифровими технологіями та онлайн простором.

Розвиток і безпека дітей з інвалідністю — пріоритетні завдання для педагогічних працівників. Наразі необхідно усвідомити і прийняти той факт, що цифровий простір це реальність сьогодення, що назавжди змінила життя дітей, і важливо використати всі його переваги для того, щоб діти вирости освіченими й всебічно розвиненими особистостями. І інтернет один з головних помічників в цьому.

Безсумнівно, завдяки взаємодії дітей з онлайн середовищем вони мають можливість спілкуватися в реальному часі, долати бар'єри ізольованості та бути прийнятими, реалізувати своє право на освіту та соціальне життя. Отримати необмежений доступ до інноваційних технологій, необхідної інформації, цікаво проводити дозвілля, розвиватись і навіть здобути онлайн професію, бути самостійними та незалежними.

Чи отримають діти перераховані переваги, чи навчаться необхідних навичок, чи зможуть продемонструвати безпечну поведінку в інтернет-просторі більшою мірою залежить від фахівців, які знаходяться поруч.

Тому навчання повинно відбуватися не лише на окремих уроках, але й має бути інтегрованим в освітню програму, бути послідовним та доступним. Необхідно для зацікавленості дітей використовувати візуальні засоби надання інформації, через аудіо та відео матеріали, робити заняття інтерактивними, адже діти найкраще навчаються, коли задіяні всі органи чуття, пропріоцептивні відчуття та вестибулярний апарат. Саме комплексний підхід, адаптований до дітей згідно з віком та особливостям розвитку буде більш ефективним і мати позитивний вплив на життя дітей з інвалідністю.

При умові спільної взаємодії всіх зацікавлених сторін: фахівців, батьків і дітей, всі зможуть отримати користь від цифрових технологій і звести до мінімуму можливі ризики небезпеки.

Контакти, куди можна звернутись за допомогою

Урядова консультаційна лінія з питань безпеки дітей в Інтернеті – набрати 1545, далі обрати “3”. Працює 24/7. Дзвінки безкоштовні.

Чат-бот проєкта #stop_sexтинг на сайті <https://stop-sexting.in.ua/chatbot/> або у телеграмі @StopSextingBot

Отримання дітьми психологічної консультації:

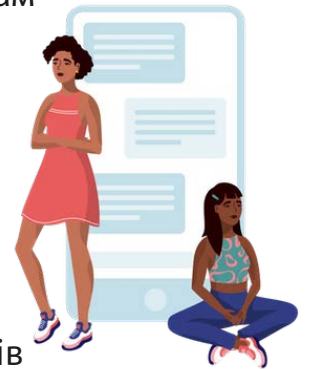
Національна дитяча гаряча лінія – безкоштовно подзвонити за номером 116 111 (з понеділка по п’ятницю, з 12:00 до 20:00)

Організація Teenenergizer – консультації за принципом “рівний-рівному” або з психологом безкоштовно і конфіденційно - teenenergizer.org/consultations

Видалення контенту із зображенням сексуального насильства над дитиною: <https://stop-sexting.in.ua/send/>

Онлайн звернення до кіберполіції: <https://ticket.cyberpolice.gov>

Маєте зворотний зв’язок щодо буклету? Напишіть нам

Список джерел

Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників

Інклюзивний цифровий досвід: реальність і потреби. Результат дослідження проєкту Волошки

Children and young people with disabilities in an online world

Services for People with Special Needs

Including All Children: Health for Kids With Disabilities

Online Safety for Learners with Special Educational Needs and Disabilities (SEND)

Teaching Students with Disabilities about Online Safety

Автор: Анна Богданова

© #stop_sexтинг, листопад 2021

Всі права застережено.

При передруці матеріалів брошури, в тому числі їх фрагментів, посилання на авторів та <https://stop-sexting.in.ua/> є обов'язковим.

Видання цього посібника стало можливим завдяки фінансовій підтримці Уряду Великої Британії в рамках проєкту «Захист дітей в цифровому середовищі: реагування на місцевому та національному рівнях», який виконує команда #stop_sexтинг. Погляди, висловлені в цій публікації, належать авторам і можуть не збігатися з офіційною позицією Уряду Великої Британії.

Про #stop_sexтинг

Інформаційно-освітня кампанія #stop_sexтинг створена у 2018 році з метою захисту українських дітей від сексуального насильства в Інтернеті.

Дізнайся більше про #stop_sexтинг на сайті stop-sexting.in.ua/ та долучайтесь до наших соціальних мереж: Facebook, Instagram, Чат-бот, YouTube, TikTok